

Попелюк В. П.

ORCID 0000-0002-9992-7484

Викладач кафедри іноземних мов
факультету підготовки спеціалістів військової розвідки
та спеціального призначення Військової академії
(Одеса, Україна) E-mail: victoriyapopelyuk@gmail.com

АНГЛІЙСЬКА МОВА У ПАРАДИГМІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ КУРСАНТІВ ЗВО

Мета статті – розглянути англійську мову як іноземну в контексті формування комунікативних компетентностей курсантів ЗВО. Актуальність дослідження зумовлена посиленнями інтеграційними процесами, що охоплюють різні сфери сучасного життя, в тому числі сферу військової служби. Дедалі частіше держави протистоять викликам миру й безпеки не відособлено, а в складі міжнародних військово-політичних організацій, успішне функціонування яких можливе за умови якісної комунікації між учасниками, що забезпечується процесами стандартизації, у тому числі щодо мовленнєвих інструментів, найперше – власне офіційно прийнятої мови спілкування й ведення документації та уніфікованого словника професійної військової лексики. Крім того, ключовими в питаннях миру стають уміння вести діалог і знаходити компроміс, уміння розмовляти й домовлятися на паритетних засадах, що вимагає від військових комунікативних компетентностей високої якості. Це вимагає змін у навчальних планах військових вишів та особливого підходу до викладання англійської мови, відмінного знання військової лексики, вміння сприймати інформацію іноземною мовою на слух та через читання, знання граматичних, орфографічних і пунктуаційних норм, володіння військовим стилем мовлення та письма.

Методологія. Домінантними у ході підготовки цієї розвідки є описово-аналітичні дослідницькі методи.

Наукова новизна. Визначено вплив глобалізаційних процесів на сучасну модель військової служби, окреслено поняття комунікативної компетентності курсантів ЗВО, з'ясовано роль англійської мови в професійному та особистісному розвитку студентів-військовослужбовців, визначено тенденції розвитку англійської мови для військово-службовців, сформульовано базові компетентності, котрих повинен набути курсант ЗВО.

Висновки. Комунікативно-компетентнісна складова робить пріоритетним володіння іноземною мовою для досягнення прагматичних цілей професійної військової та особистісної комунікації. Фундаментальною є теза, що сучасний курсант не може бути професійно реалізованим без належного володіння англійською мовою.

Ключові слова: комунікативна компетентність, англійська мова як іноземна, курсант ЗВО, професійні навички, військово-політичні організації.

Постановка проблеми. Актуальність роботи. Процеси глобалізації, котрі стали визначальними факторами розвитку багатьох сфер соціально-економічного та культурного розвитку суспільства XXI століття, неминуче позначились на тенденціях розвитку освітньої галузі. Дедалі частіше в науковій та публіцистичній літературі функціонує поняття інтегрованого глобального освітнього простору, що передбачає уніфікований, стандартизований підхід до навчання на інтернаціональному рівні. Так, дедалі більше країн світу долучається до глобального проєкту PISA (Programme for International Student Assessment), який станом на 2020 р. налічує 93 країни-учасниці. Важливо, що в широкому сенсі проєкт оцінює готовність реципієнтів перейти від загальної освіти до здобуття професійних компетентностей у закладах вищої освіти. Отже, набір ключових компетентностей на цьому етапі відіграватиме ключову роль у визначенні векторів подальшого професійного становлення. Чільне місце в системі компетентностей займає вміння ефективно комунікувати. Глобалізаційні зміни, а також виклики інформаційної епохи, сучасної для теперішнього світу, ставлять вимогу до формування в студентів набору компетентностей, що має на меті не теоретизований підхід до навчання, а навчання з метою практичного застосування – набуття компетентностей. Органічно в сучасному світі почувається не просто людина, яка знає, а людина, котра шляхом застосування здобутих знань може досягати практичних цілей. Базовою компетентністю є мовна, що для сучасної людини означає обов'язкове володіння на компетентнісному рівні іноземною мовою, зокрема, англійською. Саме володіння англійською мовою уможливує повноцінне спілкування в

полікультурному контексті, що набуває особливої ваги для курсантів ЗВО, оскільки міжнаціональне спілкування у військовій сфері є питанням не лише обміну досвідом, культурною спадщиною, але й питанням налагодження мирних взаємин між учасниками діалогу. Крім того, володіння англійською мовою на компетентнісному рівні збільшує шанси інтегруватись до соціального життя поза військовою службою в разі ранньої відставки, що відбувається досить часто через специфіку військової служби.

Усе це зумовлює актуальність дослідження англійської мови у парадигмі комунікативних компетентностей, що з прив'язкою до військової служби вимагає чітких конкретизацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Англійська мова в наукових працях щодо формування комунікативних компетентностей курсантів ЗВО фігурує здебільшого в контексті набуття практичних навичок володіння нею як іноземною мовою. А. Еламін та ін. [7, 147–167] звертає увагу на те, що місія сучасних військовослужбовців дедалі частіше зводиться не безпосередньо до воєнних дій, а якраз до участі в миротворчих чи гуманітарних акціях, де не уникнути необхідності комунікувати з іншими учасниками міжнародних місій. Найчастіше така комунікація організовується з використанням англійської мови. З трансформацією традиційних для ХХ століття моделей військових відносин у ХХІ столітті комунікативна компетентність із прив'язкою до англійської мови теж стає свого роду зброєю, оскільки дозволяє досягати поставлених дипломатичних стратегічних та нагальних цілей. А. Еламін та ін. [7] у контексті дискурсу щодо компетентнісного володіння англійською мовою курсантами суданських вишів говорить про необхідність бути достатньо підготовленими до участі у проведенні військово-дипломатичних місій, таких як: позиція аташе з питань оборони, функція спецпредставника миру тощо. Але військова підготовка передбачає й низку інших запланованих та форс-мажорних місій, що вимагають від військового актуалізованого практичного володіння англійською мовою. Підготовка кваліфікованого військового сьогодні апріорі неможлива без знання іноземної мови, у більшості випадків – англійської, яка займає беззаперечну домінуючу позицію на світовій арені. Б. Нікулеску та Г. Обілістеану [19, 136–142], К. Лі [13, 1–8], Бловерс [4, 2–5], зосереджуючись на освіті курсантів, демонструють модель набуття компетентностей з англійської мови через акцент на зв'язку мови та культури. Тобто пропонується включати до поняття компетентнісного володіння англійською мовою власне лінгвістичну компетенцію та компетенцію культурну, яка є визначальною та формотворчою для лінгвістичної складової. Дослідниками розроблено практичні поради вчителям щодо підготовки курсантів у процесі опанування англійського до міжкультурних викликів, наголошено на перевагах використання культурно-орієнтованого принципу навчання у поєднанні з суто граматичними завданнями [4, 2–5].

Тематичну групу праць складають рекомендації теоретико-методологічного характеру та практичні кейси щодо результатів застосування спеціальних методів набуття комунікативних компетентностей. П. Мітчелл [17] говорить про успіхи застосування методу «сюжетної лінії» під час навчання курсантів-лінгвістів, який є сприятливим для розвитку всіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності та творчо-критичного мислення студентів. С. Янг [30] і Х. Яо та Й. Хунг [31] пропонують використовувати перегляд тематичних фільмів для збільшення вузькогалузевого словникового запасу курсантів. Розвідка Н. Пушпітасарі [20] присвячена добору навчальних матеріалів для результативного вивчення англійської мови курсантами. М. Адам [1, 3–6], К. Сунг [26, 89–116] та А. Алквахані [3, 163–172] ставлять у центр уваги проблему відповідності навчальних матеріалів з англійської мови очікуванням студентів, наголошуючи на важливості мотиваційної складової в процесі набуття комунікативних компетентностей. Студент повинен чітко розуміти, які перспективи його навчання, що потрібно зробити для досягнення успіху через свідоме ставлення до навчання та процесу саморефлексії.

Окреме значення мають спеціалізовані дослідження, які стосуються профільного функціонування англійської мови. Зокрема, Л. Шверова та ін. [22, 1625–1634] зосереджують увагу на формуванні професійної та комунікативної компетентностей у процесі викладання морської технічної англійської мови. Дослідження І. Фан та ін. [9, 65–71] присвячене експериментальній розвідці щодо виявлення рівня мовної компетентності (володіння англійською) серед китайських моряків. Саме недостатність комунікативної компетентності (середній рівень від «poor» до «fair») визначена ключовим негативним фактором низької конкуренції китайських моряків на світовому ринку праці. Х. Хашим та ін. [11], у свою чергу, досліджують причини низької компетентності у володінні англійською мовою індонезійських курсантів. Проводиться думка, що в сучасних умовах успішна військова кар'єра є неможливою без знання англійської та вільного володіння нею, що змушує організувати процес вивчення мови у вишах таким чином, аби створювати відповідне комунікативне середовище, вчити курсантів долати страх перед мовленнєвими помилками та в цілому бути більш упевненими в собі.

Л. Воробець [28, 2750–2756] розробила систему вправ, які сприяють розвитку комунікативної компетентності курсантів авіаційного інституту. В. Сіранангхом [23, 139] зачіпає питання розробки спеціального курсу розмовної англійської для курсантів авіації. В. Сіранангхом та В. Ярунтхаватчай [24, 403–425] досліджують також питання прагматичної обізнаності курсантів тайських повітряних сил, котрі вивчають англійську мову як іноземну. М. Чацко [5, 775–792] розглядає вплив компетентності в англійській мові на розвиток лідерських якостей студентів та безпосередню частоту

обіймання керівних військових посад особами, що володіють англійською на достатньому та високому рівні. М. Ер і Й. Кіркгоз [8, 179–199] пропонують оцінку інноваційної навчальної програми «Авіаційна англійська мова для курсантів», яка призначена для задоволення індивідуальних та інституційних потреб курсантів Туреччини.

Дослідження К. Лінлін [14, 15–18] стосується застосування моделі «Full English Teaching» (FET – «Викладання цілком англійською») під час навчання дисципліни «Теорія авіації» з метою поступового впровадження сучасних методів навчання в авіаційних коледжах та університетах, постійного підвищення мотивації льотних курсантів до опанування англійською мовою в ніші військової авіації. FET означає використання англійської мови як спеціальної мови для викладання основ певної навчальної дисципліни, важливого інструменту для передачі знань на заняттях та засобу налагодження міжособистісного контакту в освітньому середовищі. Окрім цього, студенти можуть формувати нові способи мислення та обмінюватися досвідом, використовуючи англійську мову як основну. Модель FET повинна базуватися на сучасній освітній теорії, що вимагає від викладача спеціальної підготовки. У контексті цього постає проблема браку досвідченого персоналу, який міг би сповна використовувати всі переваги зазначеної моделі у закладах вищої військової освіти.

В. Сіранангом та В. Ярунтхаватчай [24, 403–425] помічають актуальний для багатьох країн перехід від надмірного акцентування на вивченні граматичних правил до сучасної тенденції вивчення англійської мови насамперед для ефективного спілкування. Цікаво, що, позиціонуючи англійську мову суто як інструмент спілкування (дослівно: «...англійська більше не ототожнюється з жодною країною»), автори фактично вступають у протиріччя з дослідниками, які дотримуються домінанти культурологічного підходу до опанування англійської, прямо пов'язуючи мову з соціокультурним контекстом англо-американських країн. Компетентнісний підхід до вивчення англійської ставить на перший план принципи мовної прагматики, котра якраз і стосується вивчення того, як коректно спілкуватися англійською мовою, що наразі вважається вирішальним у викладанні та вивченні іноземної мови.

Наявність численних розвідок, що стосуються проблеми вивчення англійської мови курсантами, не вичерпує проблему формування комунікативних компетентностей, оскільки вона вимагає цілісного узагальнювального підходу та практичних вказівок для успішного розв'язання цього освітнього питання. Цим і зумовлюється актуальність подальших розвідок із теми.

Мета роботи. Метою статті є дослідження місця англійської мови у парадигмі комунікативних компетентностей курсантів закладів вищої освіти. Досягнення вказаної мети передбачає розв'язання таких завдань, як:

- визначити вплив глобалізаційних процесів на модель військової служби в контексті сьогодення, інтеграційних змін, домінанти в геополітичному плані військово-політичних альянсів, що викликає гостру необхідність перед усіма учасниками спілкуватись однією спільною мовою, більше того – максимально стандартизувати термінологічно-понятійний апарат;

- окреслити поняття комунікативної компетентності курсантів ЗВО;

- з'ясувати роль англійської мови для професійного та особистісного розвитку студентів-військовослужбовців;

- визначити основні тенденції розвитку англійської мови для військовослужбовців;

- сформулювати базові компетентності у володінні англійською мовою, котрих повинен набути кожний курсант ЗВО під час виконання навчальних програм.

Методологічна основа. Реалізація поставлених цілей та виконання окреслених завдань можливі через залучення таких дослідницьких методів, як:

- аналіз публікацій провідних військово-політичних організацій світу щодо вимог до комунікативних компетентностей військовослужбовців, зокрема щодо володіння іноземною мовою, якою найчастіше є саме англійська;

- вивчення розвідок-кейсів, що є відображенням результатів запровадження методик компетентнісного підходу до опанування англійської мови у різних країнах світу та щодо різних категорій студентів-військовослужбовців;

- метод порівняльного аналізу (щодо підходів до формування комунікативних компетентностей курсантів ЗВО);

- системний та логічний аналіз даних, метод синтезу інформації;

- аналіз, систематизація та узагальнення наукових публікацій за останнє п'ятиріччя щодо особливостей функціонування англійської мови у парадигмі формування комунікативних компетентностей курсантів ЗВО.

Підготовка нашої розвідки відбувалась у два етапи:

- 1) емпіричний етап – вивчення наявних практик формування комунікативних компетентностей та підходів учителів до навчання студентів досягати комунікативних цілей, використовуючи англійську мову як іноземну;

- 2) аналітичний етап – узагальнення та систематизація даних, класифікація тематичних публікацій, виокремлення та розробка на теоретичному рівні ефективних рішень щодо моделей

якісного розвитку практичних навичок та теоретичних підходів до функціонування англійської мови як іноземної у контексті військової сфери.

Наукова новизна. У результаті дослідження було визначено вплив глобалізаційних процесів на сучасну модель військової служби, окреслено поняття комунікативної компетентності курсантів ЗВО, з'ясовано роль англійської мови для професійного та особистісного розвитку студентів-військовослужбовців, визначено тенденції розвитку англійської мови для військовослужбовців, сформульовано базові компетентності, котрих повинен набути курсант ЗВО під час виконання навчальних програм з англійської мови.

Результати дослідження. Тренди в розвитку мовних компетентностей сучасних військово-службовців задають міжнародні військово-політичні організації, наймасштабнішою з яких є Північноатлантичний альянс, або НАТО. Домінантна позиція США в НАТО та ООН сприяла тому, що саме англійська мова стала мовою міжнаціонального спілкування для військовослужбовців у всьому світі. Варто сказати, що саме міжнародні військово-політичні організації як верховні в ієрархії військових структур формують запит на студентів-випускників з набором певних професійних компетентностей, необхідних для ефективного вирішення спектру стратегічних і нагальних військових питань, під час набору до закладів вищої освіти, які готують майбутніх військовослужбовців. Зокрема, 2015 р. НАТО було опубліковано статтю про необхідність мовної стандартизації, що стане запорукою результативної діяльності країн-учасниць організації при спільному розгортанні спецоперацій та планових навчань [18]. Висновок був таким, що країн-члени НАТО та їх партнери повинні розмовляти однією мовою та застосовувати однакові технічні стандарти при веденні комунікації. У такому випадку мається на увазі не тільки верховенство англійської як мови міжкультурного спілкування, але й семантичну роботу над фіксацією термінології, застосовуваної на самітах. Організацією було створено The official NATO Terminology Database «NATOTerm» (Офіційна база даних термінології НАТО «NATOTerm»), що містить військову та релевантну невійськову термінологію, котра стосується НАТО. База даних NATOTerm доступна обома офіційними мовами НАТО – англійською та французькою. Таким чином, мовна компетентність студента військового вишу країни, що є членом чи партнером НАТО, обов'язково вимагає знання цієї термінології мовою оригіналу, переважно англійською як найпоширенішою мовою міжнародного спілкування.

У свою чергу, продуктивне користування англійською мовою для студента військового вишу передбачає знання загальної англійської мови та англійської за професійним спрямуванням, яка в більшості вишів вивчається як окремий курс у комплексі освітньо-професійних програм для підготовки військовослужбовців. На самітах НАТО регулярно йдеться про необхідність стандартизації навчальних програм для навчання військовослужбовців альянсу. Ініціативна діяльність НАТО щодо формування мовних компетентностей на базі англійської полягає не тільки в академічній підготовці військовослужбовців, але й у програмах соціальної адаптації та перепідготовки звільнених від військової служби. Так, у рамках програми «НАТО-Киргизстан» [2], запровадженої 2009 р., близько 500 співробітників сфери безпеки пройшли навчання за численними напрямками, серед яких англійська мова. Це допомогло їм реалізуватись у цивільному житті. Участь у навчаннях, що проводяться на базі НАТО, вимагає певного рівня володіння англійською мовою, для чого існують Military English Exams for Foreigners Stanag6001 (Іспити з військової англійської мови для іноземців Stanag6001). На спеціально розробленому сайті <http://www.stanag6001.com/> зібрано вправи та довідковий матеріал для вивчення військово орієнтованої англійської мови. Сайт призначений для студентів, які вивчають мову в парадигмі вивчення англійської як іноземної. У результаті проходження тесту за чотирма традиційними видами діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо) студент набуває певного рівня володіння англійською, який може виявитись достатнім чи недостатнім для участі в програмах НАТО, що вимагають певної мовної підготовки (Рис. 1).

Доцільно розглянути «функціональний» 2-ий рівень володіння англійською мовою як іноземною, що є здебільшого достатнім для функціонування на військовій службі за критеріями НАТО (Таблиця 1).

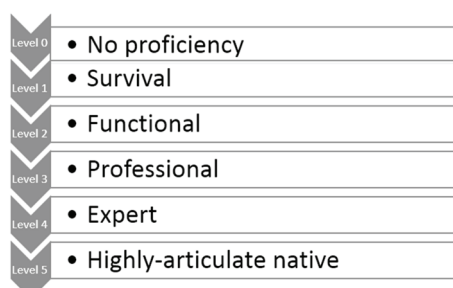

Figure 1. Stanag6001 language proficiency skills

Рівень функціональної кваліфікації відповідно до вимог STANAG 6001

Навичка	Необхідний зміст навички
Слухання та розуміння (Listening Comprehension)	<ul style="list-style-type: none"> – розуміння розмов на щоденні соціальні та побутові теми, а також теми, пов'язані з професійною діяльністю респондента; – розуміння мовлення при безпосередньому спілкуванні з носієм англійської мови при середній швидкості мовлення (можлива потреба в повторенні та/чи переформулюванні сказаного носієм мови); – зрідка передбачає розуміння респондентом почутого за несприятливих комунікативних умов, за наявності комунікативного шуму (наприклад, мовлення, що транслюється через гучномовці просто неба або розмова, виголошена при сильній схвильованості мовця); – лише найбільш загальне розуміння розмовної лексики, почутої із засобів масової інформації або через носіїв мови в ситуаціях, коли мовлення вузько спеціалізоване або стилістично марковане; – розуміння фактичного змісту сказаного (без деталізації, сприйняття відтінків сказаного, конотативного змісту розмови).
Говоріння (Speaking)	<ul style="list-style-type: none"> – вміння спілкуватися в типових повсякденних ситуаціях та рутинних ситуаціях, пов'язаних із виконанням службових обов'язків респондента; – навички описувати людей, місця та речі, розповідати про поточні, минулі та майбутні події повними, але простими реченнями; – вміння констатувати факти; – уміння порівнювати, зіставляти й протиставляти; – можливість давати прямі вказівки, ставити передбачувані запитання й/чи відповідати на них; – можливість комунікативної взаємодії безпосередньо з носіями англійської мови; – послуговування простими синтаксичними конструкціями; – наявність помилок у конструюванні складних чи ускладнених простих речень або ж уникнення складніших синтаксичних одиниць; – допускаються помилки у вимові, неточності в лексичному значенні використовуваних слів, що може спотворювати інтенцію мовця, призводити до комунікативних невдач.
Розуміння прочитаного (Reading Comprehension)	<ul style="list-style-type: none"> – читання й розуміння простих автентичних письмових матеріалів на знайомій темі; – читання конкретних фактичних текстів, які можуть містити описи людей, місць та речей, розповіді про поточні, минулі та майбутні події; – читання нескладних прозових текстів на знайомій темі, які зазвичай подаються в логічній послідовності, що теж допомагає читачеві зрозуміти прочитане; – вміння відповідати на фактичні запитання щодо текстів; – відсутність навичок сприйняття відтінків прочитаного поза фактичним змістом матеріалу; – читання може бути сповільненим (порівняно з аналогічним текстом рідною мовою), деяка інформація з прочитаного може розумітись некоректно; – можливі навички узагальнення, сортування та знаходження конкретної інформації в текстах вищого рівня, що стосуються спеціальної професійної галузі респондента, але це розуміння переважно не послідовне чи й часто не достовірне.
Письмо (Writing)	<ul style="list-style-type: none"> – можливість ведення особистої та робочої кореспонденції; – можливість письмово констатувати факти, давати вказівки; – вміння описувати людей, місцевість та предмети; – навички розповідати про поточні, минулі та майбутні події повними, але простими реченнями; – організація змістовних прозових текстів, членування текстів на абзаци; – репрезентація матеріалу за принципом прямолінійності розповіді або виокремлення найголовнішого; – письмове мовлення не завжди послідовне, йому зазвичай бракує зв'язності; – письмовий текст зрозумілий пересічному носію мови; – словниковий запас придатний для опису загальних тем; – граматичні, орфографічні та пунктуаційні помилки, що можуть спотворювати авторську інтенцію.

Джерело: Складено автором на основі STANAG 6001 (2010).

Описані вміння поділяють на рецептивні (слухання, читання) та продуктивні (говоріння, письмо). Крім того, важливе значення як для професійної діяльності, так і для щоденних особистих потреб користування англійською є інтегративні навички ведення нотаток, записування під диктовку, читання вголос, участь у розмовах (полілогічне мовлення), переклад на англійську та з англійської.

Військове спілкування, на перший погляд, може здаватися надто прямолінійним, чітким, стандартизованим, що з точки зору цивільних осіб, спрощує розуміння. Проте у військовій обстановці виникає потреба сказати потрібну річ у потрібний час, причому від сказаного часто залежать питання війни чи миру, прийняття командних рішень, від яких залежать питання збереження людських життів. В інтернаціональній військовій одиниці питання стандартизації мовних кліше, послуговування загальнозрозумілою для кожного військового загальною та спеціальною лексикою є вкрай важливими. Йдеться навіть про деякі спеціальні мовленнєві коди чи вузькопрофесійну лексику, яка для сторонньої людини може бути абсолютно невідомою. Саме тому З. Міллер і Д. Кроутер [16, 41–59] стверджують, що для вивчення будь-якої іноземної мови курсантами ЗВО необхідне ґрунтовне знання військової культури. Для забезпечення комунікативного успіху прагматика військового спілкування залучає додаткові зовнішні маркери, наприклад, регламентований дрес-код для кожного військового рангу, що підказує мовцю модель комунікативної поведінки навіть за умови, коли він не знайомий зі своїм співрозмовником безпосередньо. У контексті міжнародного співробітництва це спрощує підходи до організації результативного спілкування з партнером інтернаціональних військових сил чи з військовим ворожого табору.

Звертаючись до навичок говоріння, сьогодні дедалі частіше дослідники наголошують на необхідності перейти від пасивних моделей вивчення мови з низькою мотивацією з боку студентів та орієнтацією на вивчення мови не для задоволення особистісно-професійних потреб, а для складання екзаменів. Перехід цей рекомендовано здійснити в бік прагматичного підходу [24, 403–425]. Найчастішими сферами застосування навичок говоріння англійською мовою як іноземною під час виконання службових військових доручень є взаємодія з іноземними військовими силами для оперативного планування та навчання, взаємодія з іноземними дипломатичними службами, проведення військових допитів тощо [16, 41–59]. Головне завдання вивчення мови за таких умов – забезпечити студенту комунікативний успіх під час спілкування в автентичній мовленнєвій ситуації через уміння швидко реагувати на всі чинники комунікації, знаходити потрібні слова в потрібний час, послідовно реалізуючи власну комунікативну інтенцію та адекватно відповідаючи на комунікативну інтенцію співрозмовника.

Усе це змушує не тремтіти перед тим, аби вчасно й дослівно пригадати й відтворити завчений напам'ять діалог, а постійно бути в активному стані й відповідально ставитись до власного мовленнєвого арсеналу. Крім того, такий підхід вимагає чіткого розуміння того, що граматична помилка є не настільки серйозною, як помилка прагматична. Адже саме страх перед граматичними помилками сковує студентів, ставить бар'єр між прагненням набути комунікативних компетентностей та неконтрольованим страхом припуститися мовних помилок.

Крім того, для швидкого й ефективного реагування в комунікативній ситуації, крім знання лексики іноземної мови, вміння будувати граматичні конструкції, важливу роль відіграє здатність визначати, чи певне висловлення відповідає комунікативній ситуації. Ці навички перебувають на межі між лінгвістичними та психологічними й формально-етикетними нормами, належачи до сфери психолінгвістики та лінгвокультурології. Вони походять від комунікативної компетенції мовця як такої. Якщо індивід, котрий вивчає іноземну мову, походить із соціокультурного осередку, що транслює суттєво відмінні цінності та норми поведінки, декодування взаємодії адресанта та адресата мовлення вимагатиме значно ширшого кола знань, що виходить далеко за межі знання граматики. Тому військовослужбовцям, які за родом діяльності стикаються з представниками не тільки найрізноманітніших соціальних станів, але й культур, у парадигмі набуття комунікативних компетентностей украй важливо на належному рівні пізнавати культуру різних країн світу та володіти етикетними військовими нормами поведінки. Культурологічний аспект у комунікативній компетентності посилюється тим, що інтегрована військова спільнота в особі багатонаціональних військово-політичних організацій залучає до полілогу щодо стратегічних питань безпеки представників не тільки з різних країн, але й із різних континентів, які в процесі мовленнєвої взаємодії транслюють цінності своїх націй і культур. Вміння організувати полілог англійською мовою з гарантуванням емоційно-культурологічного комфорту всіх учасників контактних груп часто є запорукою не тільки комунікативного успіху, але й безпеки. Комунікативна компетентність приречена бути недостатньо розвинутою, якщо формується за умов ігнорування ролі мови в міжкультурному спілкуванні. Отже, мовна підготовка потребує подальшої інтеграції в інші навчальні цикли майбутніх військовослужбовців.

Тож мовні здібності самі по собі не можуть впоратися з цією ситуацією. Для полководця, який нещодавно вивчив нову мову, важливість розуміння соціальних і культурних впливів на те, що

говорить носій мови, може швидко стати життям або смертю. Розвиток комунікативної компетенції багатомовних лідерів, які є одними з найбільш критичних взаємодій з іноземними громадянами, має бути пріоритетним у іншомовній аудиторії. Для багатьох нових офіцерів це починається з досвіду вивчення мови та культури до офіційного вступу до лав збройних сил.

Типовими навичками письмової англійської для військовослужбовців є вміння долати труднощі організації тексту, вибору стилю мовлення, лексем загального вжитку та граматичних конструкцій, добору коректних військових термінів. Студенти військових закладів вищої освіти повинні володіти спеціальним армійським стандартом письма, що має свої особливості. Студент повинен уміти писати англійською мовою військові звіти, звіти з міжнародних навчань, регулярні щоденні, щотижневі, щомісячні та річні звіти, накази, письмові виступи, презентації. Навички письма включають також вміння коректно вести офіційне та неофіційне листування, листування електронною поштою. Курсанти повинні вивчати та практикувати особливості жанру військового письма [7, 147–167]. Регламентованими для нього є вимога розміщувати рекомендації, висновки або зазначати причини написання тексту на початку, а не наприкінці; використовувати дієслова активного, а не пасивного стану; віддавати перевагу коротким реченням (які містять здебільшого до 15 слів); уникати складних чи складених слів; чітко структурувати текст на абзаци, що містять в середньому 6–7 речень; коректно орфографічно, пунктуаційно, граматично, лексично оформлювати писемне мовлення. Для стилю військового письма також притаманне широке функціонування займенників першої та другої особи однини й множини у ролі суб'єктів дії (підметів), переважання конкретних вказівок на суб'єктно-об'єктні відношення в реченнях на противагу розмитим узагальненням. Мовлення максимально економне, сконденсоване. Завдання – вкласти максимум потрібного змісту в мінімальну кількість слів.

Д. Гізман [10, 106–118] використовує поняття «ефективного письма» для оцінки якості військового писемного тексту. Армійське письмо є ефективним, якщо воно функціональне, тобто коли відповідає цілям адресанта та очікуванням потенційного читача, а також не переходить за регламентовані стандарти військового стилю, особливості якого коротко перелічені вище. Принцип функціональності письма підпорядковує весь процес створення тексту, добір лексем та граматичних конструкцій кінцевій меті – досягненню комунікативного успіху. Процес ефективного письма як вищої мисленнєвої діяльності прямо залежить від уміння критично та творчо мислити. Саме тому більшість закладів вищої освіти США пропонують для загалу військових спеціалізовані заняття з розвитку критичного та творчого мислення для поліпшення процесів розуміння, візуалізації, опису проблем, що потребують відображення в тексті, та підходів до вирішення цих проблем. Потреба в таких заняттях загострюється, коли йдеться про вивчення англійської як іноземної студентами-курсантами.

Департамент армії США затвердив сімнадцять нормативних актів щодо управління інформацією. Вони стосуються як регламентування діяльності з управління інформацією офіційних армійських видань, так і військового стилю мовлення загалом. Саме положення про офіційне листування в армії містить понад двадцять роз'яснювальних таблиць і понад шістьдесят рисунків, що ілюструють принципи та методику застосування правил написання військових текстів. Стандарти стосуються також організації веб-контенту на військову тематику. Додаткові вимоги до військового письма, окрім Департаменту армії США, встановлює TRADOC (United States Army Training and Doctrine Command – Доктрина з навчання та командування армії Сполучених Штатів). Інші підпорядковані армійські організації встановлюють власні вимоги до письма, проте принаймні ці, що зазначені, базові, повинні вивчатися студентами ЗВО під час опанування навичок письма англійською мовою.

Окрему увагу при набутті компетентностей з англійської мови слід звернути на вузькогалузеве профілювання лексики. Так, словниковий склад військового сухопутних військ, повітряних сил, військово-морських сил, десантно-штурмових військ, сил спеціальних операцій тощо буде суттєво відрізнятися.

Отже, процес формування комунікативних компетентностей під час вивчення англійської мови як іноземної студентами-курсантами вищів є складним. Сьогодні він вимагає ґрунтовного теоретичного розуміння окресленої проблеми та тестування практичних моделей навчання задля ефективного опанування англійської мови майбутніми професійними військовослужбовцями.

Знання англійської мови та загалом англо-американської культури є критично важливими для кожної сучасної освіченої особистості в ході її професійної підготовки [6, 102–13; 16, 41–59; 11]. Англійська мова зараз є рушійною мовою зокрема й для військової сфери, яка в міжнародному геополітичному сценарії, що позначений глобалізацією військових конфліктів, їхнім виходом за межі суто національних кордонів, інтегрує національні армійські сили у багатонаціональну та полікультурну коаліцію [7, 147–167]. Трансформація поглядів на військову місію вбік від ведення воєнних дій до здійснення миротворчої та гуманітарної діяльності, посилення ролі міжнародних організацій з питань миру та військово-політичних блоків ще більше поставила акцент на ролі англійської мови в процесі налагодження ефективної інтернаціональної комунікації. Шукаючи

ефективні моделі навчання англійської мови, ми маємо на увазі не стільки тренд, соціокультурну вимогу часу, скільки нагальну потребу користування англійською мовою як іноземною задля адекватного й оперативного реагування студентами-військовими та вже штатними військовими на виклики сучасного середовища безпеки. Після відставки з військової служби англійська слугує інструментом адаптації до цивільного життя, є запорукою швидшого працевлаштування та загалом більш комфортної самореалізації військового поза службою. Утім, типовою проблемою країн, що розвиваються, є те, що лише невелика частина сучасних військових офіцерів володіє іноземними мовами, зокрема англійською [7, 147–167; 27, 87–95]. Це створює не лише перешкоди на шляху особистісного розвитку військового в умовах інтеграційних світових процесів, засилля англійського культурного контенту, але, найперше, стоїть на заваді повномасштабній участі у світових організаціях зі стратегічних питань безпеки.

Під час пошуку ефективних моделей формування комунікативних компетентностей у студентів-курсантів важливо чітко розуміти, що підходи до навчання англійської мови для військовослужбовців повинні фундаментально відрізнитись від методик опанування академічної англійської цивільними студентами. Постає питання диверсифікації принципів викладання англійської мови [15, 114–117; 21, 144–152; 29]. Векторами у формуванні підходів до викладання військової англійської мови мають бути: перекладацька діяльність, розширення словникового запасу (види зброї та військового обладнання, армійська організація), розробка стандартизованих навчальних програм, спеціалізованих курсів англійської мови для військових у вигляді підручників, посібників, довідкових матеріалів, спеціалізованих мобільних додатків, інструментів контролю знань тощо.

Висновки. Якісна побудова іншомовної (англійської) компетентності представниками закладів вищої освіти збройних сил є головним питанням, яке стоїть перед більшістю країн світу у парадигмі глобалізаційних та інтеграційних процесів. Попри активне запровадження практик компетентнісного підходу до вивчення англійської мови військовослужбовцями, більшість країн досі не має уніфікованих стандартів для контролю за рівнем володіння англійською мовою студентами-військовослужбовцями, через що військовослужбовці з неанглійських країн постають перед проблемою працевлаштування. Більше того, вказана проблема стосується й браку фахових перекладачів, котрі б віртуозно володіли особливостями перекладацької роботи у сфері військової служби. Проблема розширення комунікативних навчальних можливостей для військових курсантів є нагальною й потребує негайного вирішення. Утім, можливе це за умови повноцінної й активної співпраці міжнародних військово-політичних організацій із збройними силами країн, міністерствами освіти та безпосередньо викладачами-практиками. Запорукою сильної національної армії в час інформаційної ери є, серед іншого, систематична та системна взаємовигідна інтеракція з арміями інших країн, яка можлива лише через англійську мову.

References

1. Adam, M. S. (2019). Teaching Military English at Karay University. *Sust Journal of Linguistic and Literary Studies*, 20(2). Retrieved from <http://repository.sustech.edu/handle/123456789/24204>
2. AKIpress. (2014). Kyrgyz Deputy Defense Minister, NATO Liaison Officer discuss expansion of cooperation. Retrieved from <https://akipress.com/news:544511>
3. Alqahtani, A. F. (2017). A study of the language learning motivation of Saudi military cadets. *International Journal of Applied Linguistics and English Literature*, 6(4). P. 163–172.
4. Blowers, E. M. (2017). Towards a Multilingual and Cross-Cultured Officer Corps: A Study of Language and Culture Training Programs for Army ROTC Cadets. *Theses – ALL*. P. 133. Retrieved from <https://surface.syr.edu/thesis/133>
5. Chacko, M. A. (2020). English-Educated as ‘Ready-Made’ Leaders: Re-Inscribing Distinction through the Student Police Cadet Project in Kerala, India. *South Asia: Journal of South Asian Studies*, 43(4). P. 775–792. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/00856401.2020.1775356>
6. Chiocca, E. S. (2020). Hearts and minds: goal-orientation and intercultural communicative competence of ROTC cadets learning critical languages. *Intercultural Education*, 31(1). P. 102–132. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/14675986.2019.1666247>
7. Elamin, A. M., Ahmed, M. A., Osman, H. A. (2018). Investigating Needs Analysis of English Language Productive Skills to Enhance Military Demands in English Language Learning (A Case Study of Students of the Sudanese Joint Command & Staff College (JCSC)). *SUST Journal of Educational Sciences*, 19(1). P. 147–167.
8. Er, M., & Kirkgöz, Y. (2018). Introducing innovation into an ESP Program: Aviation English for cadets. *Key Issues in English for Specific Purposes in Higher Education*. Springer, Cham. P. 179–199. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-319-70214-8_11

9. Fan, L., Fei, J., Schriever, U., & Fan, S. (2018). An empirical study on the communicative competence of Chinese seafarers. *Marine Policy*, 87. P. 65–71. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2017.10.010>
10. Gieseeman, D. (2015). Effective Writing for Army Leaders the Army Writing Standard Redefined. *Military Review*, 106-118. Retrieved from https://www.armyupress.army.mil/Portals/7/military-review/Archives/English/MilitaryReview_20151031_art016.pdf
11. Hashim, H. U., Yunus, M. M., & Hashim, H. (2020). Lack of Proficiency in English Language: Understanding the Circumstances among the Military Cadets. *Proceedings of the Third Workshop on Multidisciplinary and Its Applications, WMA-3 2019, 11–14 December 2019, Medan, Indonesia*. Retrieved from <https://doi.org/10.4108/eai.11-12-2019.2290883>
12. Hatzilou, E., & Sofiou, S. Foreign Languages and Military Terminology at the Hellenic Army Military Academy. *NAUSIVIOS CHORA*, 7. P. 29–35. Retrieved from <http://195.251.98.8/docs/2018D3.pdf>
13. Li, X. I. E. (2020). Task-driven and College English Curriculum Based Intercultural Competence Cultivation in Police University. *DEStech Transactions on Social Science, Education and Human Science*. Retrieved from <https://doi.org/10.12783/dtssehs/icesd2020/34425>
14. Linlin, X. I. N. G. (2018). The Application of Full English Teaching Model in Aviation Theory Courses. *Higher Education of Social Science*, 15(2). P. 15–18. Retrieved from <https://doi.org/10.3968/10902>
15. Meng, L., Mei, S., & Wenhui, H. (2020). Expand the Research and Practice of the Training Path of English for Military Cadets. *2020 4th International Seminar on Education, Management and Social Sciences (ISEMSS 2020)*. Atlantis Press. P. 114–117. Retrieved from <https://dx.doi.org/10.2991/assehr.k.200826.024>
16. Miller, Z. F., & Crowther, D. (2020). Foreign Language Learning Motivation in a US Military Academy: A Comparative Case Study on the Effects from the Learning Environment. *Applied Language Learning*, 30(1-2). P. 41–59.
17. Mitchell, P. (2016). The Impact of the Storyline Method on the Foreign Language Classroom: An Action Research Case Study with Military Linguist Cadets', Doctor of Education, University of Derby. Retrieved from <https://derby.openrepository.com/handle/10545/609884>
18. NATO. (2015). A common language for NATO and its partners. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_125041.htm
19. Niculescu, B. O., & Obilișteanu, G. (2018). Developing the Cadets' Communication Competence from an Intercultural Perspective. *Land Forces Academy Review*, 23(2). P. 136–142. Retrieved from <https://doi.org/10.2478/raft-2018-0016>
20. Puspitasari, N. N. S. W. (2018). Developing English Materials for Military Cadets. *Jurnal Pendidikan Bahasa Inggris Indonesia*, 6(2). Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/33522825.pdf>
21. Seo, D. H. (2016). Some Implications of Digital Humanities in Korea Military Academy Cadets' Education. *Research on Humanities and Social Sciences*, 6(10). P. 144–152. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/234675100.pdf>
22. Shverova, L. S., Zadorozhnaia, E. Y., Avanesova, T. P., Gruzdeva, L. K., Gruzdev, D. Y., & Popova, A. V. (2020). Maritime Technical English in Shaping the Professional Expertise of a Cadet in Accordance with National and International Law. *Journal of Critical Reviews*, 7(12). P. 1625–1634. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.31838/jcr.07.12.268>
23. Siraranghom, W. (2020). The Needs of Air Cadets in an English-Speaking Course. *The New English Teacher*, 14(2). P. 139-139. Retrieved from <http://www.assumptionjournal.au.edu/index.php/newEnglishTeacher/article/download/4466/2805/10572>
24. Siraranghom, W., & Jarunthawatchai, W. (2018). Investigating the Pragmatic Awareness of EFL Learners: Thai Air Force Cadets. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 11(5). P. 403–425. Retrieved from <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/161153/116204>
25. STANAG 6001. (2010). Edition 4. Language Proficiency Levels. Retrieved from <http://www.stanag6001.com/languages/>
26. Sung, K., Yang, S., & Jung, H. (2016). A Study on Military Cadets' Curricular Satisfaction, their Needs for ESP, and the Future Use of English. *Modern English Education*, 17(1). P. 89–116.
27. Volynkina, N. V., Gladkikh, V. V., & Larina, T. V. (2020). Military University Cadets' Intellectual and Creative Development during Foreign Language Education. *Perspectives of Science & Education*, 44(3). P. 87–95.
28. Vorobets, L. V. (2020). Summarizing as a Means of Development of a Communicative Competence in Aviation Sphere. *International Scientific Conference «Far East Con» (ISCFEC 2020)*. Atlantis Press, P. 2750–2756. Retrieved from <https://dx.doi.org/10.2991/aebmr.k.200312.390>

29. Yan-Bin, S. H. I., Shun-Chuan, G. A. O., Feng, T. I. A. N., & Hao-Peng, W. A. N. G. (2016). Study of Internationalization Military English Teaching. *DEStech Transactions on Social Science, Education and Human Science*. Retrieved from <https://doi.org/10.12783/dtssehs/eshd2016/5156>
30. Yang, S. W., Kim, E. Y., & Jung, H. (2016). An Effective Way of Teaching Military Terms in ESP Course: Using the Movie Band of Brothers. SAI 2016 Joint International Conference. Retrieved from <http://www.icem.education/conferences/seoul/sai-2016-conference-proceedings/?showMeta=2&ext=.pdf#page=98>
31. Yao, H. Y., & Hung, Y. T. (2020). To kill or not to Kill: A Theme-based Instruction in Decision Making for Military English Learning. *Educational Research (IJMCEr)*, 2(5). P. 270–289.

Popelyuk V.

ORCID 0000-0002-9992-7484

Lecturer at the Department of Foreign Languages,
Faculty of Military Intelligence and Special Purpose Specialists
Military Academy
(Odessa, Ukraine) E-mail: victoriyapopelyuk@gmail.com

ENGLISH LANGUAGE IN THE PARADIGM OF FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCIES OF UNIVERSITY CADETS

The purpose of this article is to consider English as a foreign language in the context of forming communicative competencies of university cadets. The relevance of the study is due to the enhanced integration processes that cover various areas of modern life, including the field of military service. Increasingly, states are to face challenges to peace and security as part of international military-political organizations, the successful operation of which is possible only with quality communication between all the participants, provided by various standardization processes, including speech instruments, the official language of communication and documentation, and the unified collection of professional military vocabulary. Besides, the key to peace issues are the ability to conduct dialogue, find compromise, talk and negotiate on a parity basis, which require that those involved in military industry have high quality communicative competencies. All this requires changes in the curricula of the universities that train military students, and a special approach to teaching English, aimed at excellent command of military vocabulary, the ability to perceive information in a foreign language by ear and through reading, the knowledge of grammar, spelling, punctuation, mastery of the military style of speech and writing.

Methodology. Descriptive-analytical research methods are dominant in the preparation of this study.

Scientific novelty. The study identified the impact of globalization processes on the modern model of military service, outlined the concept of communicative competence of university cadets, clarified the role of English for professional and personal development of military students, identified the trends in English for servicemen, formulated the basic competencies to acquire by each university cadet during the implementation of English language training programs.

Conclusions. The communicative-competence component prioritizes the study and use of a foreign language in order to effectively achieve the pragmatic goals of professional military and personal communication. Fundamental is the thesis that a modern cadet a priori cannot be successful, professionally realized without a proper command of English.

Key words: communicative competence, English as a foreign language, university cadets, professional skills, military-political organizations.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2020

Рецензент: Л. О. Савенко, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права Університету державної фіскальної служби України